

שלום רב,

הנדון: בחירות 2015 - יישום דו"ח חיים משותפים במערכת החינוך

אנו, הארגונים המפורטים מטה, הפועלים לקידום שוויון וחיים משותפים בחברה הישראלית, פונים אליכם לקראת מערכת הבחירות לכנסת. על רקע גילויי הגזענות הנרחבים שאנו עדים להם בשנים האחרונות, ובשנה האחרונה ביתר שאת, אנו קוראים לכם **לכלול במצע המפלגה שלכם את הדרישה ליישום מלא במערכת החינוך של דו"ח הוועדה הציבורית בנושא חינוך לחיים משותפים בין יהודים לבין ערבים בישראל (דו"ח סלומון-עיסאווי)¹, ולהבטיח תקצוב ראוי לשם כך. כמו כן, אנו קוראים לכם לכלול נושא זה במשא ומתן הקואליציוני ולדרוש שלהסכמים הקואליציוניים תוכנס התחייבות מפורשת ליישום הדו"ח האמור, ולהבטחת תקצוב מתאים לצורך זה.**

אנו רואים ביישום ההמלצות שבדו"ח זה צעד ראשון וחיוני בדרך לגיבוש תכנית כוללת למאבק בגזענות במדינה.

גילויי הגזענות של התקופה האחרונה, מהווים המשך ישיר לאווירה ציבורית קשה ומתוחה ששוררת מזה זמן רב. באווירה זו, במקום סובלנות ושאיפה לחיים משותפים שולטים שנאת האחר וערעור הלגיטימיות של עצם קיומו. אלו ערכים הפוכים לערכים שעליהם אנו רוצים לגדל את ילדינו. סקרים רבים במהלך השנים האחרונות מראים שהעמדות שבהן מחזיק הדור הצעיר הולכות ומקצינות ונהיות יותר ויותר גזעניות, לרבות מספר סקרים מהעת האחרונה, שמעידים על המשך מגמה מדאיגה זאת.²

מצב זה מחייב התייחסות חינוכית משמעותית. מהסקרים הנזכרים עולה באופן ברור כי הציבור סבור שיש לפעול לקירוב בין יהודים לערבים, וכי קיימת ציפייה ברורה שמערכת החינוך תפעל באופן יזום ורציף נגד גזענות ובעד חיים משותפים של יהודים וערבים בישראל. יתר על כן, מהסקרים עולה כי ציבור המורים רואה בחינוך לחיים משותפים בין יהודים לערבים חלק מתפקידו, וכי המורים סבורים שהוא צריך להיות חלק אינטגרלי מתוכנית הלימודים בבית הספר.

במצב הקריטי שבו אנו מצויים, אנו סבורים כי לא די בפעולות נקודתיות, אלא יש לפעול פעולת עומק מערכתית על מנת להביא לשינוי המגמות המדאיגות. לפי ניסיונו בשטח, אין בתכניות שמשרד החינוך מציע כיום כדי לעצור את המגמה המסוכנת ואת השלכותיה. תכניות אלו, לרבות תכניות חשובות מהשנים האחרונות, כגון "האחר הוא אני", ומיזמים המופעלים במערכת החינוך בשיתוף ארגוני החברה אזרחית, הם חשובים ומבורכים, אך לא די בהם כדי לעצור את הסחף והם בבחינת "איים קטנים" שהם טיפה בים לעומת הצרכים האמתיים של המערכת (כפי שצוין בדו"ח סלומון-עיסאווי). כמו כן, התכניות אינן חלק אינטגרלי מהתהליך החינוכי היומיומי הקיים בבית הספר וחלקן אינן מועברות על ידי צוות המורים שמלווה את התלמידים לאורך כל שנות הלימודים. בנוסף, המשאבים המושקעים בנושא חינוך לחיים משותפים (לרבות תקציבי הפרויקטים של החברה האזרחית), הם מזערניים ואינם מספקים.

¹ להלן קישור לדו"ח, שעיקריו מפורטים בנספח: <http://www.news1.co.il/uploadFiles/246196925640107.pdf>
² <http://www.anu.org.il/fights/tabs/3/350.htm>

לטעמנו, רק תכנית כוללת ומתמשכת, במסגרתה ייחשפו תלמידי ישראל לערך השוויון והסובלנות כלפי מיעוטים, ובפרט כלפי המיעוט הערבי, באופן רציף לאורך כל שנות לימודיהם, יכולה להביא את השינוי המיוחל, שיאפשר לנו לחיות בשלום אלה לצד אלה. יודגש כי דברים אלה מתייחסים הן למערכת החינוך הממלכתית, והן למערכת החינוך הממלכתית-דתית ולחינוך המוכר שאינו רשמי.

עניין קריטי לדעתנו הינו ההכרח לקיים מפגשים על בסיס קבוע של ילדים ובני נוער יהודים וערבים, וזאת כשעה קבועה במערכת החינוך, מכיתה א' ועד לכיתה י"ב. עניין חשוב נוסף הינו הצורך ללמד באופן יעיל ומחייב את השפה הערבית השימושית בבתי הספר העבריים ולחזק את הוראת השפה העברית השימושית בבתי ספר הערבים באופן מתמשך וקבוע שיאפשר שילוב חברתי טוב לבוגרי המערכת - וזאת תוך שילוב מורים ערבים במערכת החינוך העברית ולהיפך.

מאז הגשת הדו"ח בשנת 2009 עברו כחמש שנים ורוב המלצותיו המהותיות והמעשיות לא יושמו במערכת החינוך. אנו משוכנעים שיישום המלצות הדוח מתבקש ומחויב לנוכח היחסים השבריריים בין יהודים לערבים.

אנו שבים וקוראים לך אפוא, לכלול את הנושא במסגרת מצע המפלגה שלך, ואף לעגן אותו בהסכמים הקואליציוניים.

נשמח לקיים פגישה עמך ו/או עם גורמים רלבנטיים אחרים במפלגה כדי לדון ולקדם את הנושא.

על החתום:

האגודה לזכויות האזרח | המרכז הרפורמי לדת ומדינה | יוזמות קרן אברהם | מועצת המורים לאזרחות | מטה המאבק בגזענות | מט"ח – המרכז לטכנולוגיה חינוכית | מרכז גבעת חביבה | מרכז מוסאווא | סיכוי – העמותה לקידום שוויון אזרחי | פורום תג מאיר | שתי"ל

נספח – עיקרי ההמלצות בדוח סלומון עיסאווי:

- חינוך לחיים משותפים צריך להתקיים ברצף מגן חובה ועד כיתה י"ב.
- החינוך לחיים משותפים יתקיים בשלושה מעגלים: הידע, התרבות הבית-ספרית וההתנסות החווייתית האישית והקבוצתית.
- החינוך לחיים משותפים יעוגן במקומות המתאימים בתחומי התוכן השונים שבתכנית הלימודים דרך המקצועות: מולדת, חברה ואזרחות בביה"ס היסודי ואזרחות בחט"ב ובחטיבה העליונה. נוסף על כן, החינוך לחיים משותפים ישולב בכל מקצועות הלימוד הרלוונטיים ובפרט בהיסטוריה, בספרות, בגיאוגרפיה ובסוציולוגיה.
- לחינוך לחיים משותפים יש גרעין מחייב המעוגן, כאמור, במקצועות הנ"ל ובפעילויות רשות שבהן יוכל כל ביי"ס לבחור כהבנתו.
- מפגשים בין יהודים לערבים – בין אם במפגשי מגע פנים אל פנים ובין אם באמצעים וירטואליים - מהווים מרכיב חיוני בחינוך לחיים משותפים בתנאי שהם מתקיימים לאורך זמן ומונחים באופן מקצועי.
- החינוך לחיים משותפים ליהודים יכלול את לימודי השפה והתרבות הערבית.
- משרד החינוך יראה עצמו אחראי על ההכשרה בתחום זה של מורים, מנהלים ועובדי חינוך אחרים. החינוך לחיים משותפים צריך להפוך להיות חלק מתוכניות הלימודים של מוסדות הכשרה בהיקף שעות בהתאם למקצוע ההוראה הנלמד בתנאי שלא יהיו פחות מ- 2 ש"ש. החינוך לחיים משותפים צריך להיכלל באשכול רחב יותר של הכשרה לחינוך אזרחי. נושא החינוך לחיים משותפים ישתקף בתהליך הכשרת עובדי ההוראה בשלושה מישורים: המישור הקוגניטיבי, המישור הרגשי, והמישור ההתנהגותי. כמו-כן יש מקום להבחין בין תכני ההכשרה של שלוש האוכלוסיות של עובדי הוראה: מנהלי בתי ספר, מורים המלמדים במערכת החינוך, סטודנטים להוראה בכלל וסטודנטים לתעודת הוראה באזרחות בפרט.
- המשרד ידאג לפיתוח של חומרי למידה עשירים ומותאמי-גיל ומגזר שיהיו נגישים באינטרנט ובמרכזי פסג"ה.
- יישומו של החינוך לחיים משותפים ילווה בניטור (monitoring) תקופתי.
- משרד החינוך יעודד הקמתם של בתי ספר משותפים לערבים וליהודים לבוחרים בכך.
- שילוב מורים ערביים בבתי ספר יהודיים ומורים יהודים בבתי"ס ערביים מהווה מודל חינוכי להטמעת החינוך לחיים משותפים.

הצעות מעשיות ליישום הדו"ח כללו:

- מינוי רפרנט ארצי במזכירות הפדגוגית ורפרנטים מחוזיים לעניין החינוך לחיים משותפים.
- הקמת צוות יישום משרדי של המלצות הוועדה ע"י נציגים של המזכירות הפדגוגית, המינהל הפדגוגי, מינהל חברה ונוער ומנהל מחוז.
- פתיחת תקנה תקציבית ייעודית בסך של 10 מיליון ₪ לשנה.
- הכשרת לבבות באמצעות הנהלות המשרד והמחוזות ושיבות התנעה עם מנהלים ברחבי הארץ.
- יצירת מנגנונים לשם שיתופי פעולה עם מרכז השלטון המקומי ועם ראשי מחלקות חינוך.
- כנס של כל העוסקים בהכשרת מורים לקידום הנושא וליישומו.
- כנסים של מועצות התלמידים.
- פיתוח מקצועי של מנהלים בנושא.
- מינוי אחראי לנושא בכל ביי"ס.
- פיתוח מקצועי בנושא של מורים ומדריכים, גננות ומפקחות.
- הקמת אתר אינטרנט שירוכזו בו חומרי למידה מגוונים בתחום
- גיבוש עקרונות של שיתוף פעולה עם המגזר השלישי והעסקי בהלימה עם עקרונות הדו"ח בתחומים רלוונטיים שבהם יש להם מומחיות.
- המלצות הוועדה יוכנסו בחוזר מנכ"ל.